

Γλυκά και ηδύποτα Λόντζα

Esmahan Aykol

Χαλκός με κασσίτερο» είπε. «Όταν ξεκίνησε ο μακαρίτης πατέρας μου, ούτε πέντε δεκάρες δεν είχε στην τσέπη του. Τη σερμαγιά την κουβαλούσε στην πλάτη του. Για δες σήμερα πόσα μαγαζιά έχει... Είμαστε οι μόνοι παρασκευαστές ηδύποτων που στέκονται ακόμα όρθιοι στην Ιστανμπούλ. Κανείς δεν μπόρεσε να τον ξεπεράσει!»

Ο πατέρας της θείας Σανιγιέ, ο Αρναούτ Νατζί, το 'σκασε απ' τους Βαλκανικούς πολέμους το 1913 και ήρθε ολομόναχος απ' τα Σκόπια στην Ιστανμπούλ. Για πολλά χρόνια δούλεψε τσιράκι σε χασάπικα και φούρνους. Μόλις εξοικονόμησε τα χρήματα για να αγοράσει μια μεγάλη κανάτα, άρχισε να πουλάει το ηδύποτο ντεμίρчинτι ή ταμάρινδος. «Όλοι οι γείτονες μπήκαν στην ουρά να μάθουν το μυστικό της συνταγής. Πιστεύουν ότι ξεμωράθηκα και πως θα μπορούσε να μου ξεφύγει απ' τα χείλη. Κούνια που τους κούναγε!»

Σ' αυτό το σημείο της κουβέντας μιμούμενη τις γειτόνισσες σουφρώνοντας τα χείλη και κουνώντας δεξιά αριστερά το κεφάλι συνέχισε: «Θα πάρεις μαζί σου το μυστικό στον τάφο;» Μετά άρχισε να μαλώνει υψώνοντας τη φωνή με τις κατά φαντασία γυναίκες που είχε απέναντί της. «Ναι, θα το πάρω, μουρλαμένες! Κάλλιο να το πάρω μαζί μου, παρά να σας το χαρίσω! Αχ, εκείνη η Τσιγγάνα η Εμινέ... “Αμάν πια μωρ' αδελφή μου, τι μυστικό και πράσινα άλογα. Μουλιάζεις αποβραδís το ξερό ντεμίρчинτι που παίρνεις απ' τον μπακάλη και το πρωί το κάνεις σερμπέτι” μου λέει. Ε, τότε με πιάνουν οι διαόλοι! Το γύναιο που ακόμα να μετρά δεν ξέρει, θα μου πει πώς το φτιάχνω;»

Η αλήθεια είναι ότι εγώ πίστευα πως το περίφημο μυστικό της εταιρείας 'Γλυκά και Σερμπέτια Λόντζα' ήταν μια πανέξυπνη προβολή του προϊόντος, ένας μύθος.

Αν θέλετε τη γνώμη μου, η παρασκευή του σερμπετιού ήταν απλούστατη: Μουλιάζετε 150 γραμμάρια ντεμίρчинτι απ' το προηγούμενο βράδυ. Την επομένη το βράζετε σ' ένα λίτρο νερό, αφού βράσει το περνάτε από ένα λεπτό τούλι, πετάτε τα στερεά που μαζεύτηκαν στο τούλι, και τέλος το γλυκαίνετε με μέλι ή ζάχαρη. Σερβίρεται κρύο.

Πάντως αφού οι πελάτες έρχονταν από τόσο μακριά για να δοκιμάσουν το φτιαγμένο με παραδοσιακό τρόπο, μοναδικό σερμπέτι του Αρναούτ Νατζί, εμένα δεν μου πέφτει λόγος.

Όταν η μητέρα μου ανέλαβε τη δουλειά πριν από είκοσι δύο χρόνια από τη θεία της, υπήρχε μονάχα ένα λιλιπούτειο μαγαζάκι στο μαχαλά Λόντζα. Τώρα, μέσα σε μερικούς μήνες, στην καρδιά της πόλης –στην πλατεία Τακσίμ– σχεδίαζε να ανοίξει ένα καινούργιο

μαγαζί, τριώροφο αυτή τη φορά, ένα τεράστιο παλάτι: Το παλάτι των γλυκών και σερμπετιών Λόντζα. Ίσως για να την εκθέσει εκεί, ζητούσε απ' τη θεία τη μεγάλη κανάτα.

«Μήπως αυτή είναι η πρώτη κανάτα του Αρναούτ Νατζί;» ρώτησα.

«Πρώτη και τελευταία. Όλο κι όλο αυτήν την κανάτα είχε ο μακαρίτης. Τρία χρόνια γυρόφερνε στους δρόμους διαλαλώντας τα σερμπέτια: 'Εδώ το σερμπέτι ντεμίρχιντι!' Τον τρίτο χρόνο, όταν άνοιξε σ' αυτή την καταραμένη τσιγγάνικη γειτονιά το μαγαζάκι, έπαψε να είναι πλανόδιος. Έδωσε στο μαγαζί το όνομα της γειτονιάς: Σερμπέτια Λόντζα. Έφτιαχνε σερμπέτια ντεμίρχιντι, λεμονιού, τριαντάφυλλου... ό,τι μπορούσε να γίνει σερμπέτι. Μετά από μερικά χρόνια άρχισε να παρασκευάζει γλυκά: κουφέτα, λουκούμια, κουραμπιέδες αμυγδάλου...»

Σήκωσα την κανάτα στην πλάτη. Ήταν ασήκωτη.

«Δεν είναι για την καμπούρα σου αυτό».

«Μα πού είναι το σερμπέτι μου;» φώναξα.

Η θεία Σανιγιέ ξέσπασε σε ηχηρά γέλια. «Να 'σαι καλά, παιδί μου» είπε ανάμεσα στα γέλια. Έπειτα άρχισε να φωνάζει κι εκείνη: «Σερμπέτια, σερμπέτια! Θα τριζούν τα δόντια σας απ' το κρύο! Παγωμένο, παγωμένοοο! Θεραπευτικά, δροσιστικά!»

Δεν την είχα ξαναδεί τόσο χαρούμενη. Καθώς ξαναφώναξε «Παγωμένο, παγωμένοοο!», η φωνή της αντιλαλούσε μες στο δωμάτιο.

Ντροπιασμένη κάλυψε με την παλάμη της το στόμα. Μετά στυλώνοντας τα διάφανα σαν γυαλί, μικρά μάτια της που ποτέ δεν μπορούσα να μαντέψω τι και πόσο έβλεπε, είπε: «Αχ, παιδί μου. Πώς σου 'ρθε τώρα αυτό το παιχνίδι; Είχα καιρό να γελάσω».

Με την κανάτα στην πλάτη έκανα ένα γύρο μέσα στο δωμάτιο.

«Άσε κάτω αυτό το πράμα. Θα τσακίσεις τη μέση σου. Μα πώς είναι δυνατό να την πας μόνος σου στο σπίτι; Η μάνα σου δεν έχει καθόλου μυαλό. "Δώσ' την στο παιδί όταν θα 'ρθει" λέει. Πώς θα τη σηκώσει το παιδί την τεράστια, μπακιρένια κανάτα; Ας την πάρει η μάνα σου όταν περάσει με τ' αμάξι... Όταν έρθει να δει τη γριά θεία της... Της φέρθηκα καλύτερα κι από αληθινή μάνα... Ο λύκος σαν γεράσει, τον κοροϊδεύουν τα σκυλιά. Αχάριστη!»

Μια και ήταν η μοναδική εν ζωή συγγενής, η θεία Σανιγιέ Άμπλα είχε μεγαλώσει τη μητέρα μου. Σύμφωνα με τα λεγόμενά της γι' αυτόν το λόγο έμεινε ανύπαντρη. (Η μητέρα μου ισχυριζόταν πως τότε η θεία ήταν ήδη τριάντα πέντε ετών, επομένως δεν είναι εκείνη η αιτία που έμεινε στο ράφι). Όταν μια νύχτα που φυσομανούσε ο νοτιάς στην πόλη, η τότε εφτά ετών μητέρα μου μπαίνοντας το πρωί στο δωμάτιο που θερμαινόταν με σόμπα κάρβουνου αντίκρισε τα πτώματα των γονιών της, αλλά δεν το κατάλαβε ότι ήταν νεκροί. Φαντάστηκε τότε ότι έβαψαν τα χείλη, χέρια και πόδια με κόκκινο χρώμα και χαμογελούσαν ικανοποιημένοι για την πλάκα που της έκαναν. Ύστερα από χρόνια σ' ένα ραδιοφωνικό πρόγραμμα είχε ακούσει να προειδοποιούν τον κόσμο για τις καμινάδες που έπρεπε να καθαρίζονται, γιατί αλλιώς προκαλούσαν δηλητηρίαση από διοξείδιο του άνθρακα. Οι δηλητηριασμένοι είχαν κατακόκκινα σαν βαμμένα χείλη, πρόσωπο χαμογελαστό και δέρμα σε χρώμα κερασιού.

Προτού κλείσει χρόνος από τον θάνατο του αγαπημένου γιου και νύφης, ο Αρναούτ Νατζί βρέθηκε νεκρός στο μαγαζί, καθισμένος όπως πάντα στην καρέκλα μπροστά απ' το ταμείο. Όλοι συμπέραναν πως η καρδιά του δεν άντεξε να σηκώσει άλλο το χοντρό

και μαραζωμένο κορμί του.

«Βάλε μια φωνή στην Εμινέ. Πεινάσαμε. Να καθαρίσει τη σοφίτα κι εγώ θα ελέγχω. Τόσες μέρες πέρασαν. Αργοκίνητο καράβι».

Στάθηκα στο κεφαλόσκαλο της σκάλας που οδηγούσε επάνω και φώναξα «Εμινέεε! Πεινάσαμε!»

«Έρχομαι, μανούλα μου, έρχομαι», ακούσαμε να λέει από επάνω. Μετά την ακούσαμε να βήχει. Άναβε το τσιγάρο με τη φωτιά του προηγούμενου.

Αυτή η γειτονιά, όπου η μυρωδιά της μούχλας και της φτώχιας που ανέδιδαν τα σαραβαλιασμένα σπίτια αναμειγνυόταν με τη μυρωδιά υπονόμου, μετατράπηκε στη φαντασία μου σ' ένα ονειρεμένο, μοσχομυρωδάτο χώρο όπου σουλατσάρizαν οι καλλίγραμμες κοπέλες με μπικίνι.

Σε λίγο μπήκε μέσα σπρώχνοντας την πόρτα με τον αγκώνα μια και είχε στην αγκαλιά ένα τεράστιο κουτί απορρυπαντικού.

«Πότε ήρθες, παιδί μου; Ούτε που άκουσα το κουδούνι», είπε αγκαλιάζοντας και πιέζοντάς με στο στήθος

με τα μεγαλύτερα στήθη που είχα δει ποτέ.

«Δεν χτύπησα κουδούνι. Με είδε η θεία Σανιγιέ».

«Εκείνη βλέπει τα πάντα», είπε η Εμινέ. Η θεία προσποιήθηκε ότι δεν άκουσε. «Πού είναι η μάνα σου, βρε παιδί μου, πέρασε ένας μήνας...»

«Ασ' την αγάριστη», είπε η θεία προτού προλάβω να ανοίξω το στόμα μου. «Θα πνιγεί στο κάτουρό της. Κανείς δεν θα της προσφέρει ούτε ένα ποτήρι νερό». Η Εμινέ γυρίζοντας την πλάτη της για να μη φανεί, μου 'κανε μια χειρονομία σαν να έλεγε "την βαρέθηκα την ξεμωραμένη". Δεν συγκρατήθηκα, χαμογέλασα. Αν ρωτούσε εμένα...

«Τι χαζογελάς σαν τα βλαμμένα;», φώναξε η θεία.

«Αχ, μωρέ Άμπλα», πετάχτηκε παίρνοντας το λόγο η Εμινέ. «Πες μου πρώτα τι θα κάνουμε μ' αυτά εδώ», είπε δείχνοντας το κουτί. «Να τα πετάξω στα σκουπίδια να ξεμπερδεύουμε;»

«Τι κουτί είν' αυτό;»

Κι οι τρεις κοιτάξαμε το κουτί που άφησε πριν από λίγο χάρω η Εμινέ.

«Πού να ξέρω... Φωτογραφίες, εφημερίδες... Δες κι αυτό που βρήκα στη σοφίτα». Έβγαλε απ' το κουτί μια μικρή ζυγαριά με δύο δίσκους.

«Η ζυγαριά του πατερούλη μου», φώναξε η θεία. «Φερ' την εδώ να τη δω».

Μαζί με τη ζυγαριά, η Εμινέ της έδωσε και τα βαρίδια που ήταν μέσα σ' ένα μικρό, διαφανές σακουλάκι. Εγώ κάθισα χάρω οκλαδόν κι άρχισα να σκαλίζω τις εφημερίδες. Το χαρτί είχε ξεραθεί σαν τα φθινοπωρινά φύλλα.

Οι εφημερίδες μόλις τις άγγιζα, θαρρείς που βογκούσαν και σχιζόντουσαν αμέσως. Όλες ήταν η τοπική εφημερίδα *Λόντζα* του 1940.

«Αυτή η εφημερίδα κυκλοφορεί ακόμα; Γιατί τις φύλαξες;»

«Τι εφημερίδες είναι αυτές; Για φέρε να δω», είπε η θεία Σανιγιέ. Είχε αφήσει τη ζυγαριά πάνω στο ντιβάνι.

«Η τοπική εφημερίδα Λόντζα», της απάντησα.

«Για φέρε και τα γυαλιά μου».

Της έδωσα μαζί με τα γυαλιά και μια εφημερίδα. Άρχισα να διαβάζω μια άλλη εφημερίδα που τράβηξα απ' το κουτί.

«Ανακοίνωση του αρχισυντάκτη και ιδιοκτήτη της εφημερίδος μας, Χιλμί Όζσοϊ μπέη: Οι προσπάθειες της τοπικής εφημερίδος μας με σκοπό οι κοπέλες της γειτονιάς Λόντζα να συναγωνιστούν με όλες τις κοπέλες της Τουρκίας, θα συνεχιστούν και εφέτος με την διοργάνωση Καλλιστείων για τέταρτο έτος. Δια της εκλογής της κυρίας Κεριμάν Χαλίσ Μις Κόσμος το έτος 1932, αποδείξαμε εις όλη την υφήλιο ότι η Τουρκική Δημοκρατία από τις ευκαιρίες σε κάθε επίπεδο που προσφέρει στο μεγάλο τουρκικό έθνος, επωφελούνται και οι γυναίκες. Η γυναίκα της Τουρκίας, αδίκως εφυλακίσθη πέραν χιλίων και πλέον ετών εις το τσαντόρ. Αυτή η συμπεριφορά που παρέλυσε την κοινωνία δεν της αξίζει διόλου, καθότι οι γυναίκες είναι υψηλού επιπέδου και αρχοντικές. Αφού διεσώθησαν από αυτήν την ζωή αιχμαλωσίας την οποία η Ευρώπη ονόμαζε 'ζωή του χαρεμίου', οι γυναίκες μας αποδεικνύουν με κάθε ευκαιρία ότι διόλου δεν υπολείπονται των γυναικών της Ευρώπης και της Αμερικής. Με αυτούς τους συλλογισμούς τους οποίους θεωρούμε χρήσιμους, διοργανώνουμε με όλες μας τις δυνάμεις διαγωνισμό ομορφιάς παρ' ότι οι σάλπιγγες του πολέμου ηχούν έξω από τη θύρα μας. Όσες ενήλικες κοπέλες επιθυμούν να λάβουν μέρος...»

Η Εμινέ καθώς έμπαινε στο δωμάτιο κρατώντας ένα καλάθι με ψωμί ρώτησε: «Τι εφημερίδες είναι αυτές;»

«Παλαιότερα στη γειτονιά διοργάνωναν διαγωνισμό ομορφιάς», είπα. Αυτή η γειτονιά των Ρομ ερειπωμένη απ' την έλλειψη φροντίδας, όπου η μυρωδιά της μούκλας και της φτώχειας που ανέδιδαν τα σαραβαλιασμένα σπίτια αναμειγνυόταν με τη μυρωδιά υπονόμου που ερχόταν απ' τη γεμάτη βιομηχανικά και αστικά απόβλητα θάλασσα του Κεράτιου Κόλπου, μετατράπηκε στη φαντασία μου σ' ένα ονειρεμένο, μοσχομυρωδάτο χώρο όπου σουλατσάριζαν οι καλλίγραμμες κοπέλες με μπικίνι.

«Α! δεν το 'ξερες; Είχε πάρει μέρος κι η Σανιγιέ Άμπλα. Είχες βγει δεύτερη. Θυμάσαι; Ανάμεσα σε πόσες κοπέλες;»

«Τότε ήμουν νέα», απάντησε.

Το να πιστέψω πως αυτό το πιο γέρικο πλάσμα του κόσμου με τη γαμπφή μύτη και τα στραβά πόδια ήταν κάποτε νέα, μου ήταν δύσκολο, το γεγονός δε ότι είχε έρθει δεύτερη στα καλλιστεία, απίθανο. Προσπάθησα να φέρω μπρος στα μάτια μου τις φωτογραφίες απ' τα άλμπουμ. Πώς να ήταν νέα άραγε;

«Αλήθεια ήρθες δεύτερη;»

«Το φαγητό είναι έτοιμο», είπε η Εμινέ. «Άντε, Άμπλα, έλα στο τραπέζι».

«Ήρθες δεύτερη;» ρώτησα ξανά όταν καθίσαμε όλοι στο τραπέζι.

«Αμάν πού να θυμάμαι. Περασμένα ξεχασμένα. Ρώτα την Εμινέ που τα ξέρει όλα».

«Δεύτερη, μάλιστα, δεύτερη», είπε η Εμινέ χαρούμενη βάζοντας στο πιάτο μου ντολμαδάκια με φύλλο. Έχυσε πάνω τους κι άφθονο γιαούρτι. «Μη χορταίνεις με ψωμί. Η κατσαρόλα είναι γεμάτη ντολμαδάκια», είπε.

Ήθελα να τελειώσω το ταχύτερο το φαγητό για να επιστρέψω στις εφημερίδες που απασχολούσαν το μυαλό μου. Αυτή τη φορά πήρα την εφημερίδα με ημερομηνία 4 Σεπτεμβρίου 1940.

«Η ελλανόδικος επιτροπή αποτελείτο από τα εξής μέλη: Τον αρχισυντάκτη και ιδιοκτήτη

της εφημερίδος μας Χιλμί Όζσοϊ μπέη, τον γνωστό λογοτέχνη που ανέδειξε η γειτονιά μας, καθηγητή του λυκείου Ιστανμπούλ Ινάς, Ρεχά Ντικμέν μπέη και την αδελφή του, ζωγράφο Σενικά Ντικμέν χανούμ, την νικήτρια των καλλιστείων του έτους 1939, Νεντιμέ Τζαμπίρ χανούμ, τον οδοντίατρο Κιαμίλ Χιλαφί μπέη, τον έμπορο της λεωφόρου Λόντζα Αρναούτ Νατζί (Μπαλκάν) μπέη και τον παρασκευαστή πίτας Πεγιαμί (Καλάρ) μπέη».

Το θέμα το οποίο προκαλούσε εντονότερες συζητήσεις επί τρεις ημέρες (7,8,9 Σεπτεμβρίου) και έγινε γνωστό από το άρθρο με τον τίτλο 'Αγανάκτηση των αναγνωστών μας' ήταν εάν η θεία Σανιγιέ είχε δικαίωμα να πάρει μέρος στον διαγωνισμό εφόσον ο πατέρας της ήταν μέλος της ελλανοδικού επιτροπής. Σύμφωνα με τις επιστολές που είχαν φτάσει στα γραφεία της εφημερίδας, ορισμένοι αναγνώστες ζητούσαν την παραίτηση του πατέρα, άλλοι επιθυμούσαν να μην πάρει μέρος η κόρη του, ενώ μια μικρή μειοψηφία υποστήριζε ότι εφόσον ο πατέρας δεν ψήφισε την κόρη δεν υπήρχε πρόβλημα, καθότι έως εκείνη την ημέρα ο πατέρας είχε τηρήσει κατά γράμμα τα καθήκοντά του ως επίτροπος.

Στη συνέλευση της 11ης Σεπτεμβρίου στην αίθουσα του σχολείου όπου διεξαγόταν ο διαγωνισμός, ο παρασκευαστής πίτας Πεγιαμί μπέης, πήρε τον λόγο για να ξεκαθαρίσει την κατάσταση θίγοντας τα εξής ζητήματα:

Για τα καλλιστεία της γειτονιάς Λόντζα που είχαν γίνει θεσμός, τα μέλη της επιτροπής είχαν επιλεχθεί εφ' όρου ζωής. Επομένως δεν τίθεται θέμα συμμετοχής της κόρης του ή παραίτησής του από την επιτροπή. Αυτό που θα έπρεπε να συζητηθεί είναι εάν ήταν σωστό να απαιτείται από μία κοπέλα να μη συμμετέχει σε ένα διαγωνισμό ο οποίος 'αυξάνει τις πιθανότητες γάμου', απλώς και μόνον επειδή ο πατέρας της είναι μέλος της ελλανοδικού επιτροπής. Η ψηφοφορία είναι ανοικτή. Εφόσον είναι τόσο εύκολο να διαπιστωθεί αν ο Αρναούτ Νατζί θα ψηφίσει ή όχι την κόρη του, το να συζητείται επί μακρόν αυτό το ζήτημα, μήπως δείχνει ότι είναι θέμα κρυφών προθέσεων; Εάν υπάρχουν, μήπως αυτές οι κρυφές προθέσεις στοχεύουν στο 'μέλλον' την νεαρότατης κοπέλας ή το 'κύρος' του τίμιου και δίκαιου εμπόρου Αρναούτ Νατζί; Ο Χαλιντέ Εντίπ χανούμ και ο οδοντίατρος Κιαμίλ Χιλαφί μπέης σηκώθηκαν όρθιοι και χειροκρότησαν την ομιλία του Πεγιαμί, ακολούθως όλο το ακροατήριο πετάχτηκε όρθιο και 'ξέσπασε μια καταιγίδα χειροκροτημάτων'. Αφού το θέμα τακτοποιήθηκε κατ' αυτόν τον τρόπο, το απόγευμα της ίδιας μέρας στον διαγωνισμό που διεξήχθη η θεία Σανιγιέ βγήκε δεύτερη ανάμεσα σε 14 κοπέλες. Η πρώτη σελίδα της εφημερίδας με ημερομηνία 14 Σεπτεμβρίου ήταν αφιερωμένη στα καλλιστεία. Στην ασπρόμαυρη φωτογραφία που κάλυπτε τη μισή σελίδα οι βραβευμένες με τις τρεις πρώτες θέσεις εμφανίζονταν αγκαλιασμένες. Δυστυχώς επειδή το πρόσωπο της πρώτης βρισκόταν ακριβώς στο σημείο τσάκισης του χαρτιού, δεν μπόρεσα να δω το πρόσωπό της. Σχεδόν κολλώντας τα μάτια μου στην εφημερίδα εξέτασα την νεανική εμφάνιση της θείας. Φορούσε ένα μακρύ φόρεμα με σχέδια που σου έδινε την εντύπωση ότι δύσκολα έκλεινε το φερμουάρ. Δεν περίμενα βέβαια να είναι αδύνατη όπως οι σημερινές διαγωνιζόμενες, αλλά ακόμη και για τα δεδομένα εκείνης της εποχής ήταν παχιά. Είχε μαζέψει σε σφιχτό κότσο πίσω τα μαλλιά της ενώ κρατούσε σφιχτά στην αγκαλιά της την τσάντα. Τα λεπτά της χείλη ήταν τεντωμένα από την θλίψη και το φόβο θυμίζοντας περισσότερο αιχμάλωτη μπροστά στο εκτελεστικό απόσπασμα παρά βραβευμένη με τη δεύτερη θέση. Η κυρτή της μύτη ήταν η παντοτινή κυρτή μύτη. Πού ήταν η ομορφιά της; Ήμουν σχεδόν σίγουρος ότι βραβεύτηκε χάρη στην παρουσία του πατέρα της στην επιτροπή.

Ακόμη και η κοπέλα που ήρθε τρίτη ήταν πιο όμορφη. Αυτή μου θύμιζε το αστέρι των παλιών ταινιών που θαύμαζα, την Μορίν Ο' Χάρα. Μόνο οι ταρσοί της ήταν χοντροί. Ίσως τα παπούτσια που ήταν τότε της μόδας και δένονταν απ' τον ταρσό να τους έδειχναν χοντρούς. Κι εκείνη φορούσε ένα φόρεμα με σχέδια, όμως αντίθετα απ' τη θεία, το φόρεμα την έδειχνε πολύ κομψή. Στις εσωτερικές σελίδες θα έπρεπε να υπήρχαν κι άλλες φωτογραφίες της 'Μις Λόντζα'. Ξεφύλλισα την εφημερίδα. Υπήρχαν φωτογραφίες που έδειχναν την προηγούμενη νικήτρια να απονέμει το στέμμα στην καινούργια, τις τρεις βραβευμένες καθιστές με τη θεία Σανιγιέ να κάθεται στα δεξιά της 'Μις Λόντζα', τη νικήτρια με την οικογένειά της, τα μέλη της επιτροπής, τα παιδιά του δημοτικού... Σε καμία απ' αυτές όμως δεν φαινόταν το πρόσωπό της! Από μερικές είχε αφαιρεθεί σχίζοντας το χαρτί (που είναι καθισμένες οι τρεις μαζί, με τους επίτροπους και τα παιδιά του δημοτικού), στη μία είχε κυθεί καφές (καθώς δέχεται το στέμμα απ' την προηγούμενη), και σε μία είχαν ξύσει το κεφάλι της μαζί με τα κεφάλια των διπλανών της (η οικογενειακή φωτογραφία). Βιαστικά άρχισα να ξεφυλλίζω τις υπόλοιπες εφημερίδες. Είχα μεγάλη περιέργεια να δω την 'Μις Λόντζα' και να μάθω ποιος την αποκεφάλισε στις εφημερίδες. Στις φωτογραφίες των εφημερίδων με ημερομηνίες 13 Σεπτεμβρίου (Τα καλλιστεία Λόντζα στις εφημερίδες της χώρας), 14 Σεπτεμβρίου (Συνεχίζονται οι αντιδράσεις για το διαγωνισμό ομορφιάς Λόντζα), και στις 22 Σεπτεμβρίου (Η Μις Λόντζα επισκέφθηκε το φτωχοκομείο της περιοχής μας με την ευκαιρία του μπαϊραμίου) το κεφάλι της βραβευμένης είχε κοπεί με ψαλίδι. Σε μια είδηση της 25ης Σεπτεμβρίου αναφέρονταν τα δώρα που πήρε η Μις Λόντζα. (Πολλοί συμπολίτες μας θέλουν να τιμήσουν τη Μις Λόντζα προσφέροντάς της διάφορα δώρα. Σας παρουσιάζουμε τον κατάλογο των δώρων: Το κατάστημα υποδημάτων Πετροδύσης στο Φανάρι ένα ζεύγος σκαρπίνια για χορό. Η αποθήκη καλλυντικών Πιερ Λοτί μέσα σ' ένα κομψό, βελούδινο κουτί, γυναικεία αξεσουάρ του εργοστασίου Μαρσέλ Γκερλέν, ο κύριος Ράφι Ισραήλ, ιδιοκτήτης του εργοστασίου μεταξωτών Αλτίνιπλικ ένα μεταξωτό φόρεμα της τελευταίας μόδας, ο Βαχίτ μπέης, ιδιοκτήτης του Γυναικείου Ραφείου Μόδα, υποσχέθηκε να της ράψει ένα ταγιέρ. Ο Περτέβ Χικμέτ μπέης, ιδιοκτήτης του φωτογραφείου Ζουμρούτ θα της κάνει δώρο τις φωτογραφίες που θα της τραβήξει). Επίσης και σ' αυτήν την είδηση έλειπε το πρόσωπο της Μις Λόντζα.

Κοίταξα με την άκρη του ματιού τη θεία Σανιγιέ. Όπως μετά από κάθε γεύμα λαγοκοιμόταν με το κεφάλι γερμένο μπρος. Ποιος είχε καταστρέψει το πρόσωπο της δεκαοκτάχρονης Μις Λόντζα, απόφοιτο λυκείου, ανάστημα μέτριο προς ψηλό, μικρά χέρια και πόδια, πολύ αρμονικό σώμα, κομμένα κοντά σαν αγόρι –σύμφωνα με τη μόδα– μαλλιά; «Έπλυνα τα πιάτα. Ας καπνίσω ένα τσιγαράκι», είπε η Εμινέ μπαίνοντας στο δωμάτιο.

Της έδειξα τη θεία Σανιγιέ που λαγοκοιμόταν για να μην την ξυπνήσει φωνάζοντας. «Ακόμα κοιτάζεις τις εφημερίδες; Βρήκες κάτι;» ρώτησε ψιθυριστά.

«Θέλεις να ρίξεις μια ματιά;»

Η Εμινέ άφησε πρώτα το σταχτοδοχείο πάνω στο χαλί και κάθισε κάτω δίπλα μου αναστενάζοντας.

«Έχει φωτογραφίες με τη θεία Σανιγιέ», είπα.

Έβαλα μπροστά της μια εφημερίδα.

«Κι αυτή είναι η Μις Λόντζα, η κοπέλα που βγήκε πρώτη».

«Άτυχη κοπέλα», είπε η Εμινέ. «Καλύτερα να είχε όμορφη τύχη, παρά όμορφο πρόσωπο».

«Τι της συνέβη;»

«Μα δεν το γράφουν οι εφημερίδες;»

«Δεν ξέρω. Δεν πρόλαβα να τις κοιτάξω όλες».

«Ήταν Τσιγγάνα η Μις Λόντζα», πετάχτηκε η θεία με πνιχτή φωνή. «Απ' την μια είπαν ότι θα κάνουν διαγωνισμό ανάμεσα στις τουρκοπούλες, κι απ' την άλλη επέλεξαν μια Τσιγγάνα».

«Δική σου δουλειά είναι να νοιαστείς για τις τουρκοπούλες, μωρέ Άμπλα; Ο πατέρας σου Αλβανός δεν ήταν, όπως το λέει και το όνομά του;» φώναξε η Εμινέ. Πρώτη φορά έβλεπα τη χαμογελαστή, ήρεμη γυναίκα να ανάβουν τα λαμπάκια της.

«Γιατί να είναι Αλβανός; Στα Σκόπια μόνο Αλβανοί ζούνε; Τούρκοι δεν υπάρχουν; Αρναούτ Νατζί τον είπαν και κόλλησε. Κι ο πατέρας μου δεν είπε τίποτα. Τι θαρρείς; Ξέρω εγώ αλβανικά;»

«Αμάν πια!», είπε η Εμινέ. «Το κορίτσι πάει, πέθανε, κι αυτή για δεσ με τι ασχολείται».

«Πέθανε η Μις Λόντζα; Πώς πέθανε;»

«Αρρώστησε. Μέσα σε δυο βδομάδες τα μάζεψε κι έφυγε απ' αυτόν τον κόσμο. Μετά τον διαγωνισμό είχε αρραβωνιαστεί μ' ένα ωραίο νέο της γειτονιάς. Ο νεαρός σπούδαζε νομικά, σε δυο χρόνια θα γινόταν δικηγόρος. Δεν πρόλαβε, τρελάθηκε. Έγινε αλκοολικός. Τα ίδια κι ο πατέρας του κοριτσιού... Πολύ υπέφεραν. Γι' αυτό σου λέω κάλλιο να 'χεις όμορφη τύχη».

«Ωστε πέθανε;», είπα προσπαθώντας να το πιστέψω.

«Ναι, αν ζούσε, έλεγαν, μπορεί να γινόταν Μις Τουρκία, ακόμη και Μις Υφήλιος. Τόσο όμορφη ήταν. Να την πεις στο ποτήρι. Ωραίο ανάστημα, κορμοστασιά υπέροχη...»

«Σε ποια έμοιαζε; Είχε χείλη σαν της Αντζελίνα Ζολί;»

«Ποια είναι αυτή, παιδάκι μου; Πού θες να ξέρω σε ποια έμοιαζε, μικρό παιδί ήμουν τότε. Ρώτησε στην Άμπλα μου, ήταν αχώριστες. Έτσι Άμπλα;»

Η θεία κούνησε το κεφάλι της. «Πέθανε από ασιλία» είπε. «Ξερνούσε ό,τι έτρωγε. Τίποτα δεν πήγαινε στο έντερο. Όλα τα έβγαζε, όλα».

«Δεν την πήγαν στο νοσοκομείο;»

«Τότε δεν πήγαιναν στο νοσοκομείο έτσι όπως τώρα. Δεν είχαν και λεφτά. Ήταν Ρομ. Ο πατέρας της ήταν μουσικός, έπαιζε στα γλέντια», είπε η Εμινέ. Είχε δακρύσει, ρούφηξε τη μύτη της.

«Ο πόλεμος ήταν έξω απ' την πόρτα, ένας λιγότερος, ένας παραπάνω, κανείς δεν ήταν σε θέση να ασχοληθεί μ' αυτά. Για πολλά χρόνια δεν έγινε διαγωνισμός. Δεν πολεμήσαμε, αλλά όλοι υποφέραμε», είπε η θεία Σανιγιέ.

«Την κακόμοιρη τη Μις Λόντζα», είπα.

«Ακόμη κι ο πατέρας εκείνη ψήφισε. Κι η Χαλιντέ Άμπλα... Ακόμη κι η ίδια η αδελφή μου ήθελε να επιλεχθεί εκείνη. Και τα κατάφερε».

«Όμως ήταν πολύ όμορφη κοπέλα, Άμπλα... Ήταν λογικό να την επιλέξουν».

«Μα κι εγώ αυτό λέγω. Την επέλεξαν. Κι όλοι σας είδατε το τι παθαίνουν όσοι κάνουν αδικίες!»

«Ποιον αδίκησαν;» ρώτησα. Δεν είχα καταλάβει τίποτα.

«Εμμένα!», φώναξε σχεδόν τσιρίζοντας. «Τουρκοπούλες... Τουρκοπούλες... λένε και ψηφίζουν Τσιγγάνα». Γιατί επέμενε να χρησιμοποιεί τη λέξη που μισούσε η Εμινέ; Και τέλος πάντων τι νόμιζε αυτή η ασχημομούρα; Πως αν δεν ήταν εκείνη η κοπέλα θα επέλεγαν αυτήν;

Η Εμινέ με μια σβέλτη κίνηση σηκώθηκε απ' το χαλί που καθόταν δυσανασχετώντας, φαινόταν σαν να μην ήθελε να μείνει ούτε λεπτό σ' εκείνο το δωμάτιο.

«Εγώ τελείωσα, πάω να φύγω. Να μας έρθεις ξανά την επόμενη εβδομάδα, παιδί μου», είπε.

«Θα τα πούμε, Εμινέ. Μη σε απασχολεί το θέμα», είπα.

«Μη σε νοιάζει», είπε γλυκά η Εμινέ. Όμως η θλίψη στη φωνή της...

Μόλις άκουσα να κλείνει η εξώπορτα, παρότι η μητέρα μου με είχε συμβουλέψει πολλές φορές να μην μπλέκω σε ξένες δουλειές, δεν κρατήθηκα.

«Αφού έτσι επιθυμεί η Εμινέ, γιατί δεν τη λες Ρομ; Άλλωστε η Μις Λόντζα που πέθανε ήταν και δική σου φίλη...»

«Ποια φίλη; Όλοι πεθαίνουν μόνοι. Φίλη, λέει. Πουφ! Άσε που εγώ έκανα το καθήκον μου σαν φίλη. Όταν ήταν άρρωστη της πήγαινα σιρόπι ντεμίρχιντι που έφτιαχνα με τα χέρια μου κάθε μέρα. Δεν μπορούσε να φάει τίποτε, όμως τα δικά μου τα σιρόπια τα έπινε μια χαρά. Περίμενα στο προσκέφαλό της να τα πει για να δυναμώσει». Εκσφενδονίζοντας σάλια ξέσπασε ένα άσχημο χαχανητό.

«Δυναμώσε λοιπόν. Κι αποκαταστάθηκε η αδικία».

«Τι θέλεις να πεις;»

Μιμούμενη τον τρόπο μου.

«Τι θέλω να πω;» ρώτησε. «Άραγε, τι να θέλω να πω;»

Χτύπησε το μέτωπό της με τις άκρες των δαχτύλων.

«Εγώ ξύπνησα αργά. Τι έφταιγε η Τσιγγανοπούλα; Αυτοί που έφταιγαν ήταν οι κόλακες που την έβγαλαν πρώτη. Ο πατέρας μου, ο αδελφός μου, ακόμη κι η Χαλιντέ Άμπλα που για χρόνια την θεωρούσα μάνα μου... Όλοι αυτοί δεν ήταν που έβαλαν πλάτες στην Τσιγγάνα;»

«Τι θέλεις να πεις;» Τούτη τη φορά το είπα ψιθυριστά. Δεν είχα πια δυνάμεις για να μιλήσω κανονικά.

«Τρέχα τώρα να το σφυρίξεις σε όλους», είπε στριγκλίζοντας όταν είδε να απλώνω το χέρι να πάρω το μπουφάν μου πάνω απ' την καρέκλα. «Να το πεις, να πεις ότι η Σανιγέ τους έστειλε όλους στο διάολο! Αυτή ήταν που άναψε τη σόμπα, τον πατέρα της... Πες το σε όλους!»

Το στομάχι μου είχε φτάσει στο στόμα. Έτρεξα στην τουαλέτα.

«Πήρα αυτό που δικαιούμαι. Πήγαινε πες, ό,τι θέλεις και σ' όποιον θέλεις!» φώναξε από πίσω μου.

Στηριζόμενη στο μπαστούνι της μ' ακολούθησε μέχρι την τουαλέτα. Δεν είπα τίποτα. Ούτε στη μητέρα μου... Πώς θα μπορούσα να το πω; Απλά δεν πάτησα ξανά το πόδι ούτε σ' εκείνο το σπίτι ούτε σ' εκείνον το μαχαλά. (δε)

Μετάφραση από τα τουρκικά Θάνος Ζαράγκαλης